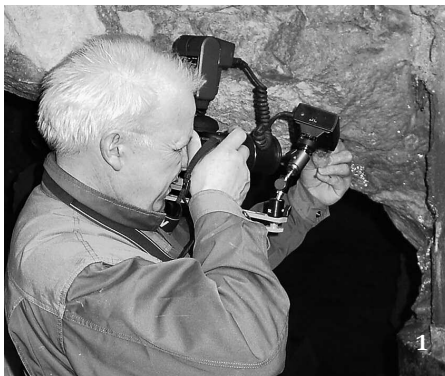

Eckhard Grimberger: Die Säugetiere Deutschlands. Beobachten und Bestimmen – Savci Německa. Pozorování a určování

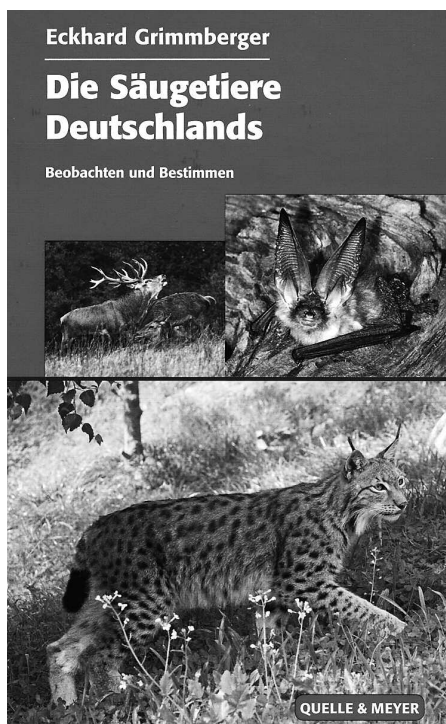
Kniha německého lékaře, neurologa a psychiatra, zároveň ale vynikajícího znalce fauny savců a zaníceného fotografa zvířat, vypadá jako kapsní určovací příručka. Zahrnuje však mnohem víc. Už její rozsah, 562 stran, je neobvyklý. Na těchto stranách jsem napočítal 1 064 barevných fotografií, číslování je totiž složité a některé snímky čísla nemají. Fotografie jsou technicky dokonalé a s velkou výpovědní hodnotou, včetně fotografií lebek a zubů, které jsou u savců velmi důležité pro jejich determinaci. Grimbergerova kniha obsahuje pravděpodobně nejvíc fotografií ze všech knih o savcích podobného formátu (s rozměry 182 × 115 mm). Většinu snímků zvířat, včetně mláďat mnoha druhů, částí těl, stop, trusu, životního prostředí atd. pořídil autor, kromě toho jsou v knize snímky jiných fotografů (i českých); všem je pečlivě poděkováno. V úvodu čteme, že se kniha obrací jak na úplné laiky, kteří se při nečekaném setkání s nějakým savcem v přírodě nespokojí se zjištěním, že to je „myš“ nebo „jelen“, tak na budoucí odborníky, kteří mohou využít kapitoly věnované druhovému určení a informacím o způsobu života savců pro poznání přírody a její ochranu. Molekulárně biologické a genetické metody jsou sice stále důležitější i pro poznání skupin a druhů savců, ale jejich aplikace je prozatím složitá, málokomu dostupná a mnohým lidem nepřináší takovou radost jako pozorování živých zvířat v přírodě. To je ovšem náročné, protože většina divokých savců žije skrytě a aktivní bývají hlavně v noci. Autor vyslovuje naději, že jeho kniha zvýší sympatie a zájem hlavně o drobné savce, jako jsou rejsci, netopýři a většina druhů hlodavců, a pomůže při jejich pozorování a určování.

Tématy dalších kapitol se staly přehled pojednávaných druhů, charakteristika savců, savčí taxonomie a názvosloví, pozorování a výzkum savců (nejen terénní, ale i základy laboratorního výzkumu), savci a člověk v historickém aspektu se zdůrazněním naší příslušnosti k této živočišné skupině, ochrana savců a návod k použití knihy včetně vysvětlení zkratk, rozměrů těl a jejich částí, znaků na lebkách a zubech. Vše dokumentováno názornými fotografiemi. Zvláštní pozornost je věnována specifickým částem těla důležitým pro určování, a to nejen v této poslední z úvodních kapitol, např. létacím blanám netopýřů a nosním výrůstkům vrápenců (viz str. 30–32), ale i mezi kapitolami zabývajícími se jednotlivými druhy, např. srovnání zadních tlapek a zubů různých druhů hlodavců (str. 282–291, 338–345). Jádro knihy tvoří popisy druhů (Artbeschreibungen); největší rozsah, 464 stran, má kapitola nazvaná Divoce žijící domorodí

1 E. Grimberger v jeskyni Na Turoldu u Mikulova na jižní Moravě. Foto J. Chytil

savci (Heimische, wild lebende Säugetiere). Jde o 103 druhy řádů ježci (*Erinaceomorpha*), rejsci a krtci (*Soricomorpha*), letouni (*Chiroptera*), zajáci (*Lagomorpha*), hlodavci (*Rodentia*), šelmy (*Carnivora*), dále licho-kopytníci (*Perissodactyla*), sudokopytníci (*Artiodactyla*) a dva druhy kytovců (*Cetacea*). I když koně, většinou koně Převalského (*Equus przewalskii*), jsou chováni v několika chráněných oblastech Německa, jejich pojetí jako volně žijících savců domácího původu je poněkud podivné. Navíc se kůň vyskytuje v přehledu savců ještě jednou (viz dále). Zpracování jednotlivých skupin a druhů divokých savců je výstižné, dostatečně podrobné a přitom stručné a začíná nejdříve charakteristikou každého řádu, čeledi a rodu. Rody a druhy jsou uvedeny německými a vědeckými

názvy včetně jména autora a roku popisu. Z podkapitol věnovaných jednotlivým druhům jmenujme: znaky včetně rozměrů (u většiny druhů také rozměry trusu, u netopýřů údaje o echolokačních signálech), rozšíření, životní prostředí a způsob života, ochrana, poznámky – tento poslední odstavec může zahrnovat zmínky o názvoslovných problémech. Citace hlavních použitých pramenů jsou zařazeny na konci knihy, kde čtenář najde též vysvětlivky odborných termínů a rejstříky. V poslední části knihy se pojednává o zatoulancích, možných přistěhovalcích, druzích uprchlých ze zajetí a o savcích chovaných člověkem s cílem zlepšit péči o krajinu (*Landschaftspfleger*). Zmíněné kategorie jsou poněkud subjektivní, proto uvedme alespoň příklady druhů, které do nich autor zařadil. Mezi zatoulance patří např. jihoevropský netopýř tadarida evropská (*Tadarida teniotis*), mezi možné přistěhovalce americká veverka popelavá (*Sciurus carolinensis*) a k uprchlíkům ze zajetí fretka, domestikovaná forma tchoře tmavého (*Mustela putorius* f. *furo*). Ze zoo nebo soukromých chovů mohou samozřejmě uprchnout desítky dalších savčích druhů. Do skupiny *Landschaftspfleger* zahrnul autor několik ras domácích zvířat, skotu, ovcí, prasat a také malé koně vyšlechtěné v Polsku ve snaze obnovit fenotyp tarpana (německy Konik). Řadit takové druhy do příručky o volně žijících savcích je ovšem poněkud problematické.

Výše uvedená poznámka je jednou z mála kritik na adresu posuzované knihy. Další výtky se týká map rozšíření. V knize jich najdeme 35, tedy jen u některých druhů. Je pochopitelné, že výskyt savců prokázaných na celém německém území není třeba dokumentovat mapou (krtek obecný, netopýř ušatý, hraboš polní, norčík rudý, kuna skalní, srnec obecný atd.). U druhů vyskytujících se pouze na části území by však mapy být měly. Paradoxem je, že např. rozšíření myšice lesní (*Apodemus flavicolis*), kterou najdeme prakticky v celém Německu, mapa dokumentuje (str. 98), ale výskyt myšice temnopásé (*A. agrarius*) žijící jen na severu a na východě státu nikoli. Čtenáře by jistě zajímalo i současné rozšíření jelena evropského (*Cervus elaphus*), které na str. 466–470 chybí. Na str. 264 je odkaz na dvě publikace (Tesakov et al., 2010, zitiert nach Stubbe, 2011), které nejsou uvedeny v seznamu literatury. Drobné chyby se vyskytují velmi vzácně, např. na konci textu o ježcích (str. 40 dole) nebo v popisu obrázku norka evropského (*Mustela lutreola*, str. 417). Správný název tchoře stepního je *Mustela eversmannii* (str. 509). Tyto připomínky však nejsou podstatné. Kniha podává množství informací o stredo-evropských druzích savců, tedy těch, které žijí také u nás. Díky obrovskému počtu vynikajících fotografií je srozumitelná i pro čtenáře, kteří ovládají německý jazyk jen částečně nebo německy nerozumějí. Doporučuji ji všem zájemcům o savce a milovníkům přírody vůbec.

Quelle & Meyer Verlag, Wiebelsheim
2014, 562 str., 1 064 barevných
fotografií, 35 barevných map.
Cena v internetové distribuci 24,95 Eur